

**VIJEĆE
EUROPSKE UNIJE**

**Bruxelles, 12. svibnja 2014.
(OR. en)**

9647/14

**COHOM 77
FREMP 86
CYBER 26
COPS 118
PESC 481**

ISHOD POSTUPAKA

Od: Vijeće
Na datum: 12. svibnja 2014.
Br. preth. dok.: 9032/14 + COR1 COHOM 62 FREMP 68 CYBER 24 COPS 87 PESC 408
Predmet: Smjernice EU-a o ljudskim pravima koje se odnose na slobodu izražavanja na internetu i izvan njega

Vijeće je 12. svibnja 2014. usvojilo Smjernice EU-a o ljudskim pravima koje se odnose na slobodu izražavanja na internetu i izvan njega, u prilogu ovoj napomeni.

**Smjernice EU-a o ljudskim pravima koje se odnose na slobodu
izražavanja
na internetu i izvan njega**

I. PREGLED I DEFINICIJE

A. UVOD

1. Sloboda mišljenja i izražavanja temeljne su slobode svakog ljudskog bića. Neophodne su za individualno dostojanstvo i ispunjenje, a također tvore suštinske temelje demokracije, vladavine prava, mira, stabilnosti, održivog uključivog razvoja i sudjelovanja u javnim poslovima. Države su obvezne poštovati, štiti i promicati prava na slobodu mišljenja i izražavanja.
2. Sloboda mišljenja i izražavanja nužne su za ostvarenje i uživanje širokog raspona drugih ljudskih prava, uključujući slobodu udruživanja i okupljanja, slobodu razmišljanja, vjeroispovijesti ili uvjerenja, pravo na obrazovanje, pravo na sudjelovanje u kulturnom životu, pravo glasovanja i sva druga politička prava koja se odnose na sudjelovanje u javnim poslovima. Demokracija bez njih ne može postojati.
3. Sloboda mišljenja i izražavanja važne su same po sebi za promicanje samoostvarenja i samostalnosti pojedinaca. Sloboda izražavanja, uključujući umjetničko izražavanje, neophodna je za razvoj i očitovanje identiteta pojedinaca u društvu.

4. Slobodni, raznovrsni i neovisni mediji u svakom su društvu neophodni za promicanje i zaštitu slobode mišljenja i izražavanja te drugih ljudskih prava. Olakšavajući slobodan protok informacija i ideja o pitanjima od općeg interesa te osiguravajući transparentnost i odgovornost, neovisni mediji tvore jedan od temelja demokratskog društva. Bez slobode izražavanja i slobode medija nemoguće je postojanje informiranog, aktivnog i angažiranog građanstva.
5. Novinari su često izloženi posebnom riziku od zastrašivanja i nasilja zbog svojeg rada na otkrivanju zlouporabe vlasti, razotkrivanju korupcije i preispitivanju uvriježenog mišljenja. Takvi napadi i zastrašivanje, koje nadležna državna tijela često odbijaju učinkovito istražiti i dozvoljavaju da prođu nekažnjeno, predstavljaju ne samo napad na žrtvu, nego mogu i ograničiti sposobnost javnosti da primi informaciju i ideje. Napori u svrhu zaštite novinara ne bi trebali biti ograničeni na službeno priznate novinare, već bi trebali obuhvaćati pomoćnike i ostale, poput „građana novinara”, blogera, aktivistâ društvenih medija i branitelja ljudskih prava, koji koriste nove medije kako bi doprijeli do masovne publike. Napori u svrhu kažnjavanja kaznenih djela protiv novinara i drugih medijskih aktera moraju biti povezani sa zaštitom i obranom branitelja ljudskih prava¹.
6. Tehnološke inovacije u informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji omogućavaju pojedincima da na nove načine dostave informacije masovnoj publici te da u značajnoj mjeri utječu na sudjelovanje i doprinos građana u procesima odlučivanja. Te inovacije također donose nove izazove. Sva ljudska prava koja postoje izvan interneta moraju također biti zaštićena na internetu, posebice pravo na slobodu mišljenja i izražavanja te pravo na privatnost, što uključuje zaštitu osobnih podataka.

¹ Vidi smjernice EU-a o braniteljima ljudskih prava (2004., ažurirano 2008.).

7. Vođen mjerodavnim odredbama² Ugovora o Europskoj uniji (UEU) i Poveljom EU-a o temeljnim pravima te u skladu sa svojim međunarodnim i europskim obvezama u području ljudskih prava³, EU se zalaže za poštovanje, zaštitu i promicanje slobode mišljenja i izražavanja unutar svojih granica. Ovim smjernicama EU ponovno potvrđuje svoju odlučnost da u svojoj vanjskoj politici u području ljudskih prava promiče slobode mišljenja i izražavanja kao prava koja bi svatko svagdje trebao ostvariti, na temelju načela jednakosti, nediskriminacije i univerzalnosti. Pomoću svojih instrumenata vanjske politike EU namjerava pomoći u pravovremenom, dosljednom i usklađenom rješavanju i sprečavanju povreda tih prava.

B. SVRHA SMJERNICA

8. EU se u promicanju i zaštiti slobode mišljenja i izražavanja vodi univerzalnošću, nepodjeljivošću, povezanošću i međuovisnošću svih ljudskih prava, bilo da su ona građanska, politička, gospodarska, socijalna ili kulturna. Stoga bi ove smjernice trebalo čitati u kontekstu drugih smjernica EU-a koje su donesene u području ljudskih prava.
9. Smjernice objašnjavaju međunarodne standarde ljudskih prava za slobodu mišljenja i izražavanja te pružaju političke i operativne upute za rad dužnosnika i osoblja institucija EU-a i država članica u trećim zemljama i multilateralnim forumima, kao i za kontakte s međunarodnim organizacijama, civilnim društvom i drugim dionicima.
10. Smjernice dužnosnicima i osoblju također daju praktične upute kako doprinijeti sprečavanju potencijalnih povreda slobode mišljenja i izražavanja, kako analizirati konkretne slučajeve i kako učinkovito reagirati u slučaju povreda slobode mišljenja i izražavanja kako bi ih se zaštitilo i promicalo u vanjskom djelovanju EU-a. One također naznačuju kako se i u kojim strogo propisanim okolnostima može ograničiti sloboda mišljenja i izražavanja.

² Članci 2., 6., 21., 49. UEU-a te članci 7., 8., 10., 11., 22. Povelje EU-a o temeljnim pravima. Sve države članice EU-a stranke su Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) te Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).

³ Vidi prilog II. za nepotpuni popis međunarodnih i europskih normi i standarda za slobodu mišljenja i izražavanja.

C. DEFINICIJE

11. Sloboda mišljenja i izražavanja ugrađena je u članke 19. Opće deklaracije o ljudskim pravima (UDHR) i Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP). U članku 19. MPGPP-a navodi se da „Svatko ima pravo zadržati svoja uvjerenja bez miješanja sa strane. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća i slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja svih vrsta, usmeno, pismeno, tiskom, umjetničkim oblikom ili kojim drugim sredstvom prema osobnom izboru i bez obzira na granice. Ostvarenje prava predviđenih stavkom 2. ovoga članka nosi sa sobom posebne dužnosti i odgovornosti. Stoga se ono može podvrgnuti određenim ograničenjima, ali samo takvima koja su predviđena zakonom i koja su prijeko potrebna radi: (a) poštovanja prava ili ugleda drugih (b) zaštite nacionalne sigurnosti, javnog reda (ordre public), zdravlja ili morala.” Koristan izvor smjernica za tumačenje članka 19. je opća napomena br. 34. Odbora UN-a za ljudska prava (UNHRC/GC34)⁴.

a) Pravo na neometanu slobodu mišljenja

12. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja bez ikakvog oblika ometanja. To pravo uključuje i pravo na promjenu mišljenja kadgod to osoba poželi i bilo iz kojeg razloga. Nikome se ne smiju smanjivati nikoja prava na temelju njegovih ili njezinih stvarnih, doživljenih ili pretpostavljenih mišljenja. Zabranjen je svaki oblik prisile ili nastojanje da se koga prisili na mišljenje ili na odstupanje od mišljenja.
13. Svi su oblici mišljenja zaštićeni, uključujući mišljenja socijalne, političke, znanstvene, povijesne, moralne i vjerske prirode. Države ne smiju uvoditi nikakve iznimke ili ograničenja za slobodu mišljenja, niti smiju kriminalizirati imanje mišljenja.

⁴ Opća napomena je neobvezujuće tumačenje sadržaja odredbi o ljudskim pravima koje daju UN-ova tijela za praćenje provedbi ugovorâ. Opća napomena br. 34 daje smjernice državama strankama za tumačenje posebnih aspekata članka 19. MPGPP-a te ju se može naći na internetskoj stranici <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/GC34.pdf>

b) Pravo na slobodu izražavanja

i. *Pravo na traženje i primanje informacija*

14. Pravo na slobodu izražavanja uključuje slobodu traženja i primanja informacija. Ono je ključna sastavnica demokratskog upravljanja budući da je promicanje sudioničkih procesa odlučivanja nedostižno bez odgovarajućeg pristupa informacijama. Primjerice, razotkrivanju povreda ljudskih prava može u nekim okolnostima pomoći objava informacija koje posjeduju državna tijela. Osiguranje pristupa informacijama može služiti promicanju pravde i oporavka, posebice nakon razdoblja teških povreda ljudskih prava. Vijeće UN-a za ljudska prava ističe da javnost i pojedinci imaju pravo na najširi izvedivi pristup informacijama koje se odnose na aktivnosti i procese odlučivanja njihove vlade⁵.
15. Svaki bi pojedinac trebao imati pravo utvrditi na razumljiv način jesu li i u koju svrhu zadržani i spremljeni osobni podaci o njemu, te o kojim se podacima radi. Svaki bi pojedinac također trebao moći utvrditi koja javna tijela, privatne osobe ili privatna tijela kontroliraju ili mogu kontrolirati njegove ili njezine spise. Ako takvi spisi sadrže neispravne osobne podatke ili su prikupljeni ili obrađeni u suprotnosti s pravnim odredbama, svaki bi pojedinac trebao imati pravo na ispravak svojih spisa te, u određenim slučajevima, na njihovo brisanje. Države bi trebale u najvećoj mjeri nastojati osigurati jednostavan, brz, učinkovit i praktičan pristup takvim informacijama. Uvažava se da razmatranje zaštite podataka u kontekstu slobode izražavanja može biti važno.
16. Internet i digitalne tehnologije proširili su mogućnosti pojedinaca i medija u ostvarivanju prava na slobodu izražavanja i slobodan pristup informacijama dostupnima na internetu. Svako ograničenje koje sprečava tok informacija na internetu ili izvan njega mora biti usklađeno s dopuštenim ograničenjima određenima međunarodnim pravom o ljudskim pravima.

⁵ A/HRC/RES/12/12

ii. *Pravo širenja svih vrsta informacija i ideja bilo kojim sredstvom i bez obzira na granice*

17. Sloboda mišljenja i izražavanja nadalje uključuje slobodu izražavanja i širenja svih vrsta informacija i ideja koje mogu biti prenesene drugima, u kojem god obliku i bez obzira na sredstvo. To uključuje informacije ili ideje koje službena tijela ili većina stanovništva mogu smatrati kritičnima ili kontroverznima, uključujući ideje ili stajališta koja mogu „šokirati, uvrijediti ili uznemiriti”⁶. Komentiranje vlastitih ili javnih poslova, ispitivanje javnog mišljenja, rasprava o ljudskim pravima, novinarstvo, znanstveno istraživanje, iskazivanje etničkog, kulturnog, jezičnog i vjerskog identiteta⁷ i umjetničko izražavanje, oglašavanje, poučavanje - sve su to primjeri izražavanja koje obuhvaća sloboda izražavanja. Ona također uključuje politički diskurs i oglašavanje za vrijeme predizbornih kampanja.
18. Izražavanje može poprimiti sve oblike uključujući govoreni, pisani i znakovni jezik kao i neverbalno izražavanje poput slika i umjetničkih predmeta, a svi su ti oblici zaštićeni. Sredstva izražavanja mogu uključivati knjige, novine, letke, plakate i oglase kao i sve oblike audiovizualnih, elektroničkih i internetskih načina izražavanja.

Strogo propisana ograničenja prava na slobodu izražavanja

19. Međunarodne i regionalne konvencije o ljudskim pravima, međunarodni i regionalni sudovi i mehanizmi uvažavaju činjenicu da sloboda izražavanja može biti ograničena zakonom na određene, strogo definirane načine i u specifičnim okolnostima. Ograničenja ostvarenja slobode izražavanja ne smiju ugroziti samo pravo. Odbor UN-a za ljudska prava opetovano ističe da odnos između prava i ograničenja te između norme i izuzeća ne smije biti obrnut.

⁶ Handyside protiv Ujedinjene Kraljevine, presuda Europskog suda za ljudska prava, 7. prosinca 1976., stavak 49.

⁷ Dokument sastanka u Kopenhagenu Konferencije o ljudskoj dimenziji KESS-a, 1990., stavak 32.

20. Sva takva ograničenja moraju položiti sljedeći trodijelni kumulativni test:
- moraju biti predviđena zakonom koji je jasan i svima dostupan (načelo pravne sigurnosti, predvidljivosti i transparentnosti)
 - moraju biti za potrebe navedene u članku 19. stavku 3. MPGPP-a, odnosno moraju štiti prava ili ugled drugih; štiti nacionalnu sigurnost, javni red ili javno zdravlje ili moral (načelo legitimnosti)
 - mora se dokazati njihova nužnost, da su najmanje ograničavajuće sredstvo koje je potrebno te da su razmjerni namjeravanom cilju (načela nužnosti i proporcionalnosti).
21. U skladu s člankom 20. stavkom 2. MPGPP-a države su obvezne zabraniti zakonom „*svaki poziv na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koji predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje*”. Takva ograničenja moraju, međutim, uvijek biti proporcionalna cilju koji se želi postići.
22. Svaka je država obvezna poštovati pravo na slobodu mišljenja i izražavanja te je obvezna osigurati provedbu tog prava u nacionalnom pravu. Svako zakonodavstvo koje ograničava pravo na slobodu mišljenja i izražavanja mora biti primijenjeno od strane tijela koje je neovisno o svakom političkom, komercijalnom ili drugom neopravdanom utjecaju na način koji nije proizvoljan niti diskriminatoran te s primjerenim zaštitnim mjerama protiv zlouporabe, uključujući mogućnost osporavanja i pravnog lijeka protiv njegove zlouporabne primjene⁸.

⁸ Izvješće posebnog izvjestitelja UN-a Franka La Rua iz 2011. godine o slobodi izražavanja – A/HRC/17/27
http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf

II. OPERATIVNE SMJERNICE

D. OPĆA RAZMATRANJA

23. **Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja jest univerzalno pravo:** sloboda mišljenja i izražavanja jednako se primjenjuje na sve osobe. Treba je štiti posvuda i za svakoga, bez obzira tko su te osobe i gdje žive. Mora biti jednako poštovana i zaštićena na internetu kao i izvan njega.
24. **Države imaju primarnu obvezu štiti i osiguravati pravo na slobodu mišljenja i izražavanja:** države moraju osigurati da njihovi pravni sustavi svima daju primjerena i učinkovita jamstva za slobodu mišljenja i izražavanja koja su primjenjiva na njihovom cjelokupnom državnom području te ih se može ispravno primjenjivati.
25. **Države su također obvezne štiti pravo na privatnost u skladu s člankom 17. MPGPP-a:** nitko ne može biti predmet samovoljnih ili nezakonitih miješanja u njegov privatni život. Države moraju osigurati da njihovi pravni sustavi daju primjerena i učinkovita jamstva za pravo na privatnost koja su primjenjiva na svakoga tko je pod njihovom jurisdikcijom te da ih se može pravilno provoditi.
26. **Postojeće smjernice EU-a o ljudskim pravima u potpunosti će se primijeniti** kad god su relevantne za rješavanje mogućih povreda prava na slobodu mišljenja i izražavanja, osobito smjernice za promicanje i zaštitu prava djeteta, o nasilju nad ženama i djevojčicama i borbi protiv svih oblika njihove diskriminacije, o braniteljima ljudskih prava, o mučenju i smrtnoj kazni, o ostvarenju svih ljudskih prava lezbijki, homoseksualaca, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba (LGBTI) te o pravu na slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja⁹.

⁹ http://eeas.europa.eu/human_rights/guidelines/index_en.htm

B. Prioritetna područja djelovanja

27. Kada je riječ o slobodi izražavanja, EU će posebno obratiti pozornost na sljedeće teme koje su sve jednako važne:

1. **Borba protiv nasilja, progona, uznemiravanja i zastrašivanja pojedinaca, uključujući novinare i druge medijske aktere, zbog njihovog ostvarivanja prava na slobodu izražavanja na internetu i izvan njega te borba protiv nekažnjavanja takvih kaznenih djela**

28. EU se zalaže za promicanje i zaštitu slobode mišljenja i izražavanja širom svijeta i osuđuje sve višu razinu zastrašivanja i nasilja s kojima su suočeni novinari, medijski akteri i drugi pojedinci u mnogim zemljama širom svijeta zbog ostvarivanja prava na slobodu mišljenja i izražavanja na internetu i izvan njega. Države moraju poduzeti aktivne mjere sprečavanja nasilja i promicanja sigurnog okružja za novinare i druge medijske aktere, omogućujući im da svoj posao obavljaju neovisno, bez neopravdanog ometanja i bez straha od nasilja ili progona¹⁰.

29. EU pridaje najviši prioritet sigurnosti novinara i ostalih medijskih aktera. EU će poduzeti sve odgovarajuće mjere s ciljem osiguranja zaštite novinara, što podrazumijeva provođenje preventivnih mjera te zahtijevanje učinkovitih istraga kada se kršenja dogode.

EU će:

- a) Javno osuditi ubijanja, napade, smaknuća, mučenje, prisilni nestanak ili druge činove teškog nasilja ili zastrašivanja nad bilo kojim pojedincem zbog ostvarivanja njegovog prava na slobodu mišljenja i izražavanja, kao i napade na medije te razmotriti primjerene dodatne mjere.

¹⁰ Rezolucija Opće skupštine UN-a A/RES/68/163 „Sigurnost novinara i problem nekažnjavanja”

- b) Apelirati na državna tijela da u potpunosti poštuju svoje međunarodne obveze za učinkovitu, neovisnu i hitru istragu takvih kaznenih djela te da osiguraju kažnjavanje državnih i nedržavnih počinitelja i poticatelja takvog nasilja. EU će, gdje je to primjereno, poticati međunarodno promatranje sudskih procesa s ciljem osiguranja daljnjih postupaka u slučajevima nasilja te promicanja borbe protiv nekažnjavanja;
- c) Pozvati sve države da poduzmu aktivne mjere u sprečavanju nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima, omogućujući im siguran i zaštićen rad, bez straha od nasilja i progona;
- d) Snažno poticati državne službenike i druge utjecajne društvene dionike da javno osude činove nasilja ili zastrašivanja nad novinarima i drugim medijskim akterima, osobito u slučajevima kada državna tijela potiču ili toleriraju takve napade;
- e) Podupirati provedbu Rezolucije Opće skupštine UN-a o „Sigurnosti novinara i problemu nekažnjavanja”¹¹ te akcijski plan UN-a o istoj temi¹².
- f) Olakšati razmjenu iskustva s medijskim menadžerima, urednicima, novinarima i drugim medijskim akterima s ciljem podizanja svijesti, razvoja njihovih kapaciteta za sprečavanje napadâ te povećanja sigurnosti novinara, također pomoću mjera osposobljavanja;
- g) Olakšati razmjenu dobrih praksi u osiguranju sigurnosti novinara sa službenicima vladâ, uključujući članove sudstva, tužiteljstva i policije.

¹¹ A/RES/68/163

¹² Kao odgovor na akcijski plan UN-a sastavljen je nacrt za provedbenu strategiju 2013./2014. na međuagencijskom sastanku UN-a (Beč, studeni 2012.)

2. Promicanje zakonâ i praksi koje štite slobodu mišljenja i izražavanja

30. Osim izravnim nasiljem i napadima na fizičku sigurnost novinara, medijskih aktera i drugih pojedinaca, sloboda izražavanja često se onemogućuje zakonima ili praksama koje nameću cenzuru, potiču samocenzuru ili određuju zakonske kazne, uključujući kaznene, financijske i administrativne sankcije zbog ostvarenja slobode mišljenja i izražavanja, čime se krši međunarodno pravo o ljudskim pravima.
31. Države bi trebale zakonom štiti pravo novinara na neotkrivanje njihovih izvora informacija¹³ kako bi novinarima osigurale mogućnost izvještavanja o stvarima od javnog interesa, a da njihovi izvori informacija ne strahuju od odmazde. Sve vlade moraju dozvoliti novinarima da rade u slobodnom i povoljnom okružju, sigurni i zaštićeni, bez straha od cenzure ili sputavanja.

EU će:

- a) Djelovati protiv samovoljnih napada, nekontrolirane zlouporabe kaznenih i parničnih postupaka, kampanjâ ocrnjivanja i prekomjernog ograničavanja novinara, medijskih aktera, nevladinih organizacija i osoba iz društvenih medija koje su pokrenute kako bi spriječile te udruge i pojedince u slobodnom ostvarivanju njihovog prava na slobodu izražavanja;
- b) Osuditi svako ograničenje slobode izražavanja te cenzuru, na internetu i izvan njega, koji krše međunarodno pravo o ljudskim pravima;
- c) Zahtijevati, bilateralno i na multilateralnim i regionalnim forumima za ljudska prava, stavljanje izvan snage ili izmjenu zakonâ ili praksi kojima se kažnjavaju pojedinci ili organizacije zbog ostvarivanja njihovog prava na izražavanje mišljenja ili širenje informacija;

¹³ Osim ako je to opravdano važnijim zahtjevima od javnog interesa u skladu s međunarodnim pravom o ljudskim pravima

- d) Zalagati se protiv ograničavajućeg zakonodavstva koje smanjuje prostor koji stoji na raspolaganju civilnom društvu i braniteljima ljudskih prava koji promiču i štite slobodu izražavanja te njihovo pravo na financiranje;
- e) Tražiti oslobođenje te promatrati sudske postupke protiv novinara ili drugih pojedinaca koji su pritvoreni ili u zatvoru zbog izražavanja svojih stavova na internetu i izvan njega ili zbog širenja informacija kao osoba zaštićenih međunarodnim pravom o ljudskim pravima;
- f) Podržavati donošenje zakonodavstva koje osigurava adekvatnu zaštitu zviždača te podržavati reforme kojima je cilj pružanje pravne zaštite pravu novinara da ne objavi tko je izvor informacija;
- g) Poticati razmjenu dobrih praksi u promicanju i zaštiti slobode mišljenja i izražavanja sa svim relevantnim dionicima uključujući policajce, sudstvo, civilno društvo, političare, branitelje ljudskih prava, pravnike, snage sigurnosti, članove akademske zajednice te vjerske ili kulturne agencije;
- h) Nastaviti opskrbljivati novinare i druge medijske aktere, branitelje ljudskih prava, političke aktiviste i druge pojedince tehničkim alatima i podrškom koji su im potrebni kako bi ostvarivali svoje pravo na slobodu izražavanja na internetu i izvan njega;
- i) Osigurati da mediji, i masovne komunikacije i društveni mediji, priznaju i poštuju prava djeteta utvrđena u Konvenciji o pravima djeteta.

3. Promicanje slobode i pluralizma medija te jačanje razumijevanja među javnim tijelima o opasnostima neopravdanog uplitanja u nepristrano/kritičko izvještavanje

32. Otvoreno društvo koje se temelji na vladavini prava može učinkovito funkcionirati samo ako postoji neovisno i pluralističko medijsko okruženje izvan interneta i na internetu. Slobodan, raznolik i neovisan tisak i drugi mediji pružaju javne platforme koje su ključne u svakom društvu u osiguravanju slobode mišljenja i izražavanja i uživanju ostalih ljudskih prava.

EU će:

- a) Podržavati djelovanje trećih zemalja kojemu je cilj osiguravanje pravnih, političkih i regulatornih okvira koji se temelje na međunarodnim standardima koji štite i promiču slobodu izražavanja i informiranja;
- b) Podržavati djelovanja trećih zemalja kojima je cilj donošenje nužnih postupaka koji pojedincima olakšavaju primanje informacija, uključujući pomoću zakona o slobodi informiranja;
- c) Promicati neovisnost i zaštitu od političkog ili komercijalnog uplitanja svih javnih tijela koja reguliraju medije, emitiranje ili telekomunikacije;
- d) Podržavati djelovanja trećih zemalja kojima je cilj povećanje transparentnosti vlasništva nad medijima, donošenje mjera protiv koncentracije medija te poštena i transparentna dodjela licenci budući da u digitalnom dobu rizici postaju sve veći;
- e) Poticati djelovanja trećih zemalja kojima je cilj povećanje transparentnosti te poštena upotreba javnog novca u medijskom sektoru;
- f) Podržavati djelovanja trećih zemalja kojima je cilj jačanje novinarske i uredničke neovisnosti, uključujući pomoću pravnih i financijskih mehanizama kojima se osnažuje financijska samoodrživost kako javnih tako i privatnih medija;

- g) Poticati u trećim zemljama promicanje mjera, osobito dobrovoljnih, samoregulatornih inicijativa i mehanizama, poput etičkih kodeksa medijâ, koji povećavaju odgovornost tiska;
- h) Poticati slobodno i pluralističko izvještavanje o izborima te ravnopravnu dostupnost javnih medija političkim strankama za vrijeme predizbornih kampanja;
- i) Poticati neovisne organizacije da aktivno prate stanje slobode i pluralizma medija u različitim zemljama;

4. Promicanje i poštovanje ljudskih prava u kibernetičkom prostoru i ostalim informacijskim i komunikacijskim tehnologijama

33. Informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) danas su dio svakodnevnog života i pružaju nove mogućnosti za ostvarenje ljudskih prava te za socijalni i gospodarski razvoj. Nediskriminirajući pristup informacijama te sloboda izražavanja svih pojedinaca, na internetu i izvan njega, moraju biti osigurani i zaštićeni.

EU će:

- a) Zagovarati primjenu svih ljudskih prava, uključujući pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, na internetu i izvan njega;
- b) Podržavati nastojanja trećih zemalja kojima je cilj povećanje i poboljšanje dostupnosti interneta i digitalnih komunikacija njihovim građanima te njihova sigurna uporaba;
- c) Promicati neometanu, necenzuriranu i nediskriminirajuću dostupnost IKT-ova i internetskih usluga svima, u skladu s međunarodnim pravom;
- d) Djelovati protiv svih pokušaja blokiranja, zagušenja, filtriranja, cenzure ili gašenja komunikacijskih mreža ili bilo kakvog drugog uplitanja kojim se krši međunarodno pravo;

- e) Pružiti tehničku podršku pojedincima kako bi pomogao u suzbijanju takvih pokušaja kada je to nužno;
- f) Nastaviti djelovati u smjeru održavanja i jačanja modela s više dionika za upravljanje internetom¹⁴.

5. **Promicanje najboljih praksi poduzeća**

34. Poduzeća koja se bave IKT-om imaju ključnu ulogu u osiguravanju i omogućavanju slobode izražavanja, pristupa informacijama te privatnosti na internetu i pomoću telekomunikacija. Dok operateri mogu ponuditi usluge koje žele, u skladu s primjenjivim pravnim okvirom, njihovi odabiri neizbježno utječu na prava njihovih korisnika, posebno kada pojedini operater dominira svojim sektorom. Vodeća načela UN-a o poslovanju i ljudskim pravima navode da su poduzeća dužna razmotriti učinak svojih politika na ljudska prava te svesti na najmanju mjeru negativni učinak na pravo na slobodu mišljenja i izražavanja te na druga ljudska prava.

EU će:

- a) Promicati djelovanje na međunarodnoj razini s ciljem razvoja najboljih praksi i poštovanja ljudskih prava s obzirom na izvoz tehnologija koje bi autoritarni režimi mogli upotrijebiti za nadzor ili cenzuru;
- b) Promicati svijest o postojanju smjernica o poslovanju i ljudskim pravima za poduzeća koja se bave IKT-om¹⁵ te pridržavanje tih smjernica koje je razvila Europska komisija na temelju glavnih načela UN-a o poslovanju i ljudskim pravima;
- c) Podizati svijest među sucima, policajcima, zaposlenicima komisijâ za ljudska prava i tvorcima politike širom svijeta o potrebi promicanja međunarodnih standarda, uključujući standarde za zaštitu posrednika od obveze blokiranja internetskog sadržaja bez prethodnog propisanog postupka.

¹⁴ Kako je navedeno u zaključcima Vijeća iz lipnja 2013. o strategiji EU-a za kibernetičku sigurnost.

¹⁵ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr-sme/csr-ict-hr-business_en.pdf

6. Promicanje pravnih izmjena i praksi koje su usmjerene na jačanje zaštite podataka i privatnosti na internetu / izvan njega

35. Globalna i otvorena priroda interneta građanima otvara nove mogućnosti za razmjenu informacija i mišljenja. Obveze država u skladu s međunarodnim pravom o ljudskim pravima, posebice pravo na slobodu izražavanja, pravo na privatnost i zaštitu osobnih podataka, protežu se na područje interneta na isti način na koji se primjenjuju izvan njega.
36. Povrede prava na slobodu izražavanja, prava na privatnost i zaštitu osobnih podataka mogu biti posljedica nezakonitog ili nekontroliranog nadzora, presretanja komunikacija ili prikupljanja osobnih podataka, posebno kada se provode u velikom opsegu. Države moraju osigurati da sve mjere koje su poduzete s ciljem zaštite određenih podataka prikupljenih i obrađenih u interesu državne ili javne sigurnosti budu u skladu s njihovim obvezama propisanim međunarodnim pravom o ljudskim pravima.

EU će:

- a) Promicati mjere za zaštitu prava na privatnost i zaštitu podataka uključujući pomoću pozivanja trećih zemalja i podržavanja njihovih nastojanja da, gdje je to primjenjivo, svoje relevantno nacionalno zakonodavstvo o transparentnosti i proporcionalnosti dostupnosti osobnih podataka vladama prilagode međunarodnom pravu o ljudskim pravima;
- b) Promicati i olakšavati razmjenu dobrih praksi kako bi osigurao da se zakonodavstvo i postupci država koji se odnose na nadzor komunikacija te na presretanje i prikupljanje osobnih podataka temelje na vladavini prava, da su podložni neovisnim, učinkovitim i nacionalnim mehanizmima nadzora te da poštuju obveze propisane međunarodnim pravom o ljudskim pravima, uključujući načela proporcionalnosti i nužnosti;
- c) Promicati dijalog, u bilateralnim i multilateralim forumima, o problemu prava na privatnost i zaštitu podataka u digitalnom dobu, s ciljem poboljšanja suradnje i transparentnosti među zemljama o pitanjima koja se tiču sigurnosti podataka i relevantnih međunarodnih standarda ljudskih prava.

C. Alati

37. EU će upotrijebiti sve primjerene političke i vanjske financijske instrumente kako bi poticao promicanje i zaštitu slobode mišljenja i izražavanja.

Politički dijalozi i posjeti na visokoj razini

38. Kroz primjerene političke kontakte na visokoj razini EU će ukazati na sistemske probleme i pojedinačne slučajeve koji se odnose na zaštitu slobode izražavanja te će pozvati zemlje partnere da iniciraju zakonodavne promjene kako bi osigurale promicanje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja, na internetu i izvan njega.
39. U političkim dijalozima sa zemljama partnerima EU će po potrebi ukazati na ozbiljne ili sistemske povrede i ograničenja prava na slobodu mišljenja i izražavanja na internetu i izvan njega. EU će poticati zemlje partnere da odobre i provedu relevantne međunarodne i regionalne instrumente za ljudska prava. EU će poticati zemlje partnere da pozovu na posjete zemlji u okviru posebnih postupaka UN-a za ljudska prava, posebice posebnog izvjestitelja za promicanje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja, te da prihvate i primijene preporuke UN-a, uključujući preporuke tijelâ za nadzor primjene sporazuma i univerzalnog periodičnog pregleda kao i preporuke Vijeća Europe i OESS-a, gdje je to relevantno.
40. EU će osigurati da institucije EU-a i predstavnici država članica koji posjećuju treće zemlje budu potpuno informirani o stanju slobode mišljenja i izražavanja, na internetu i izvan njega. Pri takvim će posjetima, kada je to primjereno, lokalnim tijelima ukazati na prioritete i teme koji su obuhvaćeni ovim smjernicama te će oni uključivati sastanke s novinarima, braniteljima ljudskih prava i medijskim akterima.

Praćenje, procjena i izvješćivanje o slobodi izražavanja

41. Misije EU-a (delegacije EU-a, misije zajedničke sigurnosne i obrambene politike te veleposlanstva država članica) i stožeri pratit će poštovanje slobode mišljenja i izražavanja na internetu i izvan njega te će izvještavati o zabrinjavajućim situacijama, uključujući pojedinačne slučajeve i sistemske probleme. Strategije EU-a za ljudska prava u pojedinim zemljama trebale bi uključivati odjeljak o slobodi mišljenja i izražavanja.
42. Izvješća misija EU-a bit će razmotrena u relevantnim radnim skupinama Vijeća te, prema potrebi, u Političkom i sigurnosnom odboru (PSO) kako bi se utvrdio primjereni odgovor.
43. Misije EU-a poticat će i olakšavati blisku i redovnu koordinaciju i savjetovanja s međunarodnim i lokalnim civilnim društvom, braniteljima ljudskih prava, lokalnim i stranim dopisnicima, tijelima UN-a i regionalnim tijelima koja prate stanje slobode mišljenja i izražavanja, na internetu i izvan njega, te blisku i redovnu koordinaciju između njih. Prema potrebi, o individualnim slučajevima bit će predana izvješća i provedeni daljnji postupci. Praćenje pojedinih slučajeva, kad je to potrebno, moglo bi uključivati praćenje suđenja i zatvorske posjete.
44. Šefovi misija EU-a i država članica ili drugi odgovarajući dužnosnici EU-a razmotrit će objavljivanje članaka i davanje intervjua lokalnim medijima, s ciljem obrane i promicanja slobode mišljenja i izražavanja u različitim zemljama.

Javne izjave i demarši

45. EU će, prema potrebi, predati demarš ili dati javne izjave u svrhu prevencije i kao odgovor na ozbiljne povrede ili ograničenja prava na slobodu mišljenja i izražavanja. Takve bi povrede uključivale smaknuća, izvansudska pogubljenja, prisilne nestanke, proizvoljna uhićenja ili suđenja ili napade na novinare i druge medijske aktere, branitelje ljudskih prava ili druge pojedince zbog ostvarivanja njihovog prava na slobodu mišljenja i izražavanja.

46. EU će također razmotriti objavu izjava kao reakcije na zakonodavne ili druge relevantne razvoje koji imaju štetan učinak na slobodu mišljenja i izražavanja te promicati najbolje prakse.

Financijski instrumenti:

47. Svi primjereni vanjski financijski instrumenti EU-a trebali bi biti upotrijebljeni s ciljem daljnje zaštite i promicanja slobode mišljenja i izražavanja na internetu i izvan njega, uključujući pomoću podrške nastajanju slobodnih, raznovrsnih i neovisnih medija. EU će posebice iskoristiti Europski instrument za demokraciju i ljudska prava (EIDHR) i njegov mehanizam za male iznose bespovratnih sredstava za pojedince koji su suočeni s neposrednom prijetnjom. Drugi zemljopisni i tematski financijski instrumenti EU-a bit će također upotrijebljeni za promicanje slobode mišljenja i izražavanja u suradnji sa zemljama partnerima.
48. Temelj djelovanja Europske službe za vanjsko djelovanje (ESVD) i službi Komisije bit će postojeće aktivnosti poput strategije stalne povezanosti („No Disconnect Strategy”), čiji je cilj ispunjenje obveze EU-a da osigura trajnost interneta i drugih informacijskih i komunikacijskih tehnologija kao pokretača političke slobode, demokratskog razvoja i gospodarskog rasta.
49. ESVD i službe Europske komisije, u koordinaciji s državama članicama, razmijenit će informacije o projektima koji su financirani u trećim zemljama u području slobode izražavanja kako bi se omogućila bolja koordinacija i učinkovitije korištenje resursima.
50. EU bi pri odlučivanju o mogućoj obustavi suradnje, posebno u pogledu financijske pomoći, trebao uzeti u obzir zlouporabna ograničenja slobode izražavanja i nasilje nad novinarima i drugim medijskim akterima.
51. ESVD i službe Europske komisije uključit će prema potrebi komponente podrške tiskovnim medijima u pomoć koju pružaju prilikom izbora.

Javna diplomacija na multilateralnim forumima

52. EU će osigurati da sloboda izražavanja ostane istaknuto pitanje programa UN-a, djelujući aktivno na svim relevantnim multilateralnim forumima s ciljem osiguranja snažne međuregionalne podrške promicanju i zaštiti slobode mišljenja i izražavanja na internetu i izvan njega, podupirući mandat posebnog izvjestitelja UN-a za promicanje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja te blisko surađujući s posebnim izvjestiteljima koji imaju srodne mandate AU-a, OAS-a, OESS-a i OIC-a.
53. EU će djelovati na temelju sadržaja relevantnih rezolucija UN-a kao što su rezolucija Opće skupštine o „Sigurnosti novinara i problemu nekažnjavanja”, rezolucija Vijeća UN-a za ljudska prava o sigurnosti novinara, rezolucija o promicanju, zaštiti i uživanju ljudskih prava na internetu¹⁶ te rezolucija Opće skupštine UN-a o pravu na privatnost u digitalnom dobu¹⁷; kao i na temelju relevantnih zaključnih zapažanja tijelâ UN-a za nadzor primjene sporazuma te preporuka posebnih izvjestitelja za treće zemlje. Podržat će i olakšati distribuciju Akcijskog plana UN-a za sigurnost novinara i problem nekažnjavanja te se koristiti iskustvima iz njegove provedbe (posebice uključujući ogleadne zemlje).
54. Države članice EU-a upozorit će, prema potrebi, na slobodu izražavanja u univerzalnom periodičnom pregledu koje provodi Vijeće UN-a za ljudska prava. Prema potrebi će se pratiti i podržavati provedba preporuka koje je prihvatila država koja je predmet provjere.
55. EU će pojačati svoj angažman s drugim međunarodnim i regionalnim organizacijama i mehanizmima, uključujući UN (posebice Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za ljudska prava (OHCHR) i Organizaciju Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO)), OESS, Vijeće Europe i druge donatore ili subjekte koji podržavaju slobodu mišljenja i izražavanja.

¹⁶ A/HRC/RES/20/8 koju je Vijeće za ljudska prava donijelo 16. srpnja 2012.

¹⁷ A/C.3/68/L.45 koju je Opća skupština UN-a donijela u studenome 2013.

56. ESVD i službe Europske komisije, u koordinaciji s državama članicama, trebale bi se aktivno angažirati u raspravama pri Forumu za upravljanje internetom (IGF) i forumu Svjetskog sastanka na vrhu o informacijskom društvu (WSIS) s ciljem promicanja perspektive ljudskih prava i modela s više dionika te jačanja svijesti o problemima slobode mišljenja i izražavanja u suradnji s civilnim društvom.
57. EU će aktivno podržavati međunarodne dane senzibiliziranja javnosti, poput Svjetskog dana slobode tiska (3. svibnja), Međunarodnog dana okončanja nekažnjavanja za kaznena djela nad novinarima (2. studenoga), Svjetskog dana protiv kibernetičke cenzure (12. ožujka) te Dana zaštite podataka (28. siječnja).
58. EU će podsjećati na važnost slobodnih, pluralističkih i održivih medija potičući na pridržavanje preporuka Vijeća Europe i UNESCO-a o slobodi i pluralizmu medija te o slobodi interneta.

Sloboda i pluralizam medija u politici proširenja EU-a

59. EU smatra da je sloboda izražavanja prioritet za zemlje kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje. Kriteriji iz Kopenhagena obuhvaćaju slobodu izražavanja i pluralnost medija u njihovoj cijelosti te sve zemlje koje žele pristupiti Uniji moraju pokazati uvjerljivu predanost promicanju slobode izražavanja tako što će riješiti sve relevantne aspekte (pravne, regulatorne, pravosudne, povezane s tržištem itd.) u kojima postoje prepreke slobodi izražavanja.

60. ESVD i službe Komisije u koordinaciji s državama članicama pratit će i ponuditi smjernice o dugotrajnim problemima u području slobode medija, na internetu i izvan njega, pomoću pretpristupnog političkog dijaloga i godišnjih izvješća o napretku. Na probleme bi trebalo ukazati u ranoj fazi pristupnih pregovora (Poglavlje 23.) kako bi se osiguralo dovoljno vremena za konkretan napredak. Posebnu pažnju treba posvetiti borbi protiv nekažnjavanja u slučajevima nasilja nad novinarima, stvarajući transparentnu tržišnu osnovu za medijski sektor te razvijajući pravosuđe kao jamca za individualna prava. EU će pomoći tim zemljama da riješe takve probleme pomoću sveobuhvatne tehničke i financijske podrške (IPA II). Bit će pružena posebna pomoć kako bi se osiguralo jačanje profesionalnih novinarskih organizacija i nevladinih organizacija posvećenih slobodi medija.

Promicanje Vijeća Europe i pravne stečevine OEES-a

61. EU će promicati standarde Vijeća Europe i obveze OEES-a u području slobode mišljenja i izražavanja u trećim zemljama koje su članice tih organizacija, uključujući poticanjem suradnje s Upravnim odborom za medije i informacijsko društvo (CMDSI) koji nadgleda rad Vijeća Europe u području medija, informacijskog društva i zaštite podataka, kao i poticanjem provedbe presuda Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) (u skladu s člankom 10. Europske konvencije o ljudskim pravima) i primjenom njegove sudske prakse u nacionalnom pravosuđu. EU će također održavati bliske kontakte te raditi na sinergijama s Povjerenikom za ljudska prava Vijeća Europe u pogledu zajedničkih aktivnosti s ciljem promicanja slobode izražavanja i povećanja sigurnosti novinara. EU će promicati slobodu mišljenja i izražavanja, na internetu i izvan njega, u kontekstu OEES-a, djelujući na temelju postojećih obveza OEES-a u tom području kao i mjera OEES-a za jačanje povjerenja u području kibernetičke sigurnosti te koristeći se standardima određenima u drugim međunarodnim i regionalnim forumima.
62. Države članice, ESVD te službe Europske komisije istraživat će načine za daljnje jačanje sposobnosti i suradnje s Vijećem Europe i predstavnikom OEES-a za slobodu medija.

Trgovinske mjere

63. Države članice moraju osigurati adekvatnu primjenu Zajedničkog stajališta Vijeća 2008/944/ZVSP koje definira zajednička pravila za upravljanje kontrolom izvoza vojne tehnologije i opreme navedene na popisu te koje nalaže da treba razmotriti poštovanje ljudskih prava u zemlji koja je konačan cilj prije nego što se odobre izvozne licence za tu zemlju.
64. EU će osigurati strukturiran i dosljedan pristup kontrolama izvoza određenih osjetljivih informacija i predmeta iz područja IKT-a. Osim toga, EU će promicati djelovanje na međunarodnoj razini s ciljem sprečavanja prodaje tehnologije za nadzor ili cenzuru autoritarnim režimima, uključujući pomoću davanja prijedloga u kontekstu ključnih multilateralnih mehanizama kontrole izvoza poput Wassenaarskog aranžmana.

Osposobljavanje i tehnička razmjena

65. ESVD će u suradnji s Komisijom i državama članicama razviti materijale za osposobljavanje osoblja na terenu i u stožerima. Ti će materijali za osposobljavanje također biti dostupni državama članicama i institucijama EU-a. Osposobljavanje će biti usmjereno na praksu, s fokusom na osposobljavanje misija EU-a za korištenje alata za analizu i učinkovito izvještavanje kako bi se istaknulo tematske prioritete EU-a i odgovorilo na kršenja.
66. EU će promicati podizanje svijesti te medijsku i internetsku pismenost i njezinu važnost za sigurno i odgovorno korištenje internetom, osobito za djecu i mlade ljude, u kontekstu programâ obrazovanja i osposobljavanja za ljudska prava, u skladu s Deklaracijom UN-a o obrazovanju i osposobljavanju za ljudska prava.
67. EU će promicati provedbu smjernica o poslovanju i ljudskim pravima za poduzeća koja se bave IKT-om/telekomunikacijama¹⁸, koje je razvila Komisija na temelju Vodećih smjernica UN-a o poslovanju i ljudskim pravima.

¹⁸ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/files/csr-sme/csr-ict-hr-business_en.pdf

68. ESVD, službe Europske komisije i države članice istražiti će načine osiguranja tehničke pomoći i razmjene dobrih praksi s trećim zemljama, uključujući o zakonodavnoj reformi s ciljem bolje zaštite slobode izražavanja na internetu i izvan njega te sigurnosti novinara i medijskih aktera. U tu će se svrhu upotrijebiti i dijalozi i savjetovanja o ljudskim pravima s trećim zemljama.

Izgradnja kapaciteta

69. EVSD i Europska komisija, u koordinaciji s državama članicama, podržavat će nastojanja trećih zemalja kojima je cilj razvoj neometanog i sigurnog pristupa internetu i njegova neometana i sigurna uporaba, u kontekstu osiguravanja otvorenosti i poštovanja ljudskih prava. Podrška će biti dana izgradnji kapaciteta branitelja ljudskih prava, novinara i drugih medijskih aktera kao i pojedinaca koji se bore za poštovanje slobode izražavanja i sigurnu komunikaciju na internetu i izvan njega, uključujući pomoću financiranja iz programa EIDHR-a.

III. PROVEDBA I EVALUACIJA

70. Radna skupina Vijeća za ljudska prava (COHOM) i njezina radna skupina za slobodu izražavanja podržat će primjenu ovih smjernica i pri tom, prema potrebi, uključiti geografske radne skupine Vijeća. Razvit će dodatne smjernice za djelovanje misija EU-a, posebice u pogledu sistemskih problema i individualnih slučajeva. Donijet će dokumente s uputama za djelovanje o ključnim pitanjima i tematskim problemima kada to bude nužno.
71. COHOM će, prema potrebi, evaluirati provedbu ovih smjernica nakon trogodišnjeg razdoblja i to kroz savjetovanje s civilnim društvom, relevantnim akademskim stručnjacima i predstavnicima medija. U savjetovanje s civilnim društvom trebalo bi uključiti branitelje ljudskih prava, nevladine organizacije uključujući nacionalna i međunarodna ljudska prava, profesionalne udruge, privatni sektor, međunarodna i regionalna tijela koja se bave ljudskim pravima te organizacije žena.
72. S relevantnim odborima, pododborima i radnim skupinama Europskog parlamenta održat će se redovne razmjene mišljenja o provedbi, evaluaciji i reviziji ovih smjernica.

A. Primjeri aktivnosti koje mogu povrijediti ili dovesti u pitanje uživanje prava na slobodu mišljenja i izražavanja

Napadi na osobu zbog njegovog ili njezinog ostvarenja slobode izražavanja: smaknuće, ubojstvo, prisilni nestanak, mučenje ili samovoljno uhićenje novinara ili drugih pojedinaca zbog njegovog ili njezinog ostvarenja slobode izražavanja predstavlja povredu članka 19. Opće deklaracije o ljudskim pravima i Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Takve radnje mogu poduzeti državni službenici ili privatne skupine.

Zakonodavna ograničenja: svako ograničenje slobode izražavanja mora biti propisano pravom, može biti uvedeno samo iz razloga određenih međunarodnim pravom o ljudskim pravima te mora biti u skladu sa strogim testovima nužnosti i proporcionalnosti

Nedosljedna i zlouporabna primjena zakonodavstva može se upotrijebiti s ciljem cenzure kritike i rasprave o javnim pitanjima te jačanja atmosfere straha i samocenzure među medijskim akterima i širom javnosti. Samovoljni propisi i zahtjevi za akreditacijom novinara, uskraćivanje novinarskog pristupa, kaznene pravne prepreke za osnivanje ili poslovanje medijskih kuća te propisi koji dozvoljavaju cjelovitu ili djelomičnu, ex ante ili post facto cenzuru i zabranu određenih medija primjeri su zakonodavnih ograničenja prava na slobodu izražavanja. Ograničenja također dolaze u obliku zakonâ koji uvode zabranjujuće poreze ili pristojbe, kao i druge oblike ekonomskih sankcija i tržišnih ograničenja.

Na internetu cenzura obično dolazi u obliku zakonâ koji dozvoljavaju cjelovitu ili djelomičnu zabranu određenih internetskih stranica. U određenim ekstremnim okolnostima države pribjegavaju potpunom isključenju internetske mreže, čime se cijela zemlja ili regija izolira od ostatka svijeta. Važno je jamčiti da pristup informacijama i njihov slobodni tok neće biti podložni neopravdanim ograničenjima bez obzira na medij.

Zakoni o odgovornosti za klevetu: novinare i druge medijske aktere, pisce, umjetnike, političke aktiviste i druge branitelje ljudskih prava širom svijeta i dalje se zatvara zbog klevete. Zakoni o odgovornosti za klevetu mogu za posljedicu imati snažnu samocenzuru kako bi se izbjegao strah od izloženosti teškim kaznenim ili građanskopravnim sankcijama. EU vjeruje da zakone o odgovornosti za klevetu ne bi trebalo zloupotrebljavati s ciljem cenzure kritike i rasprave o javnim pitanjima.

Zluporabno pozivanje na javni moral, nacionalnu sigurnost ili zaštitu „nacionalnih vrijednosti”: međunarodno pravo o ljudskim pravima ne dozvoljava ograničavanje ostvarivanja slobode izražavanja s isključivom svrhom zaštite koncepata poput vjeroispovijesti, kultura, školâ mišljenja, ideologija ili političkih doktrina. Neke se države na zluporaban način pozivaju na javni moral te ga koriste kao sredstvo ograničenja prava na slobodu izražavanja. Primjerice, žene ili ženske skupine koje javno kritiziraju diskriminatorna vjerska načela meta su velikog uznemiravanja i zastrašivanja, kako od strane države tako i od strane nedržavnih aktera.

Nacionalna sigurnost: zaštita nacionalne sigurnosti može biti zloupotrijebljena na štetu slobode izražavanja. Države se moraju pobrinuti da zakoni protiv terorizma, zakoni o izdaji ili slične odredbe koje se tiču nacionalne sigurnosti (zakoni o državnim tajnama, zakoni o ugrožavanju sigurnosti države, itd.) budu sastavljeni i primijenjeni u skladu s njihovim obvezama u okviru međunarodnog prava o ljudskim pravima.

Zakoni o bogohuljenju: zakonima kojima se kriminalizira bogohuljenje ograničava se izražavanje vjerskih ili drugi uvjerenja, često ih se primjenjuje kako bi se progonilo, zlostavljalo ili zastrašivalo osobe koje pripadaju vjerskim ili drugim manjinama te mogu ozbiljno onemogućiti slobodu izražavanja i slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja. EU preporuča dekriminalizaciju takvih prijestupa i snažno se protivi primjeni smrtne kazne, fizičkog kažnjavanja ili lišavanja slobode kao kazne za bogohuljenje. EU će nastaviti surađivati s organizacijama koje zagovaraju ukidanje zakona o bogohuljenju i podupirati ih.

„**Govor mržnje**“: u međunarodnom pravu ne postoji opće prihvaćena definicija pojma „govor mržnje“. Taj se pojam obično koristi za izražavanje koje je pogrdno, uvredljivo, zastrašujuće ili uznemirujuće ili koje potiče na nasilje, mržnju ili diskriminaciju spram pojedinaca ili skupina koje se odlikuju specifičnim karakteristikama. U sklopu međunarodnog prava, države su obvezne spriječiti samo najteže oblike govora mržnje, kao što je zagovaranje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje koja predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje (članak 20.2 MPGPP-a te članak 4. Konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD)). Vlade ne bi trebale zloupotrebljavati zakonodavstvo o govoru mržnje s ciljem odvracanja građana od sudjelovanja u legitimnim demokratskim raspravama o pitanjima od općeg interesa.

U europskom kontekstu, sudska praksa Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) razlikuje s jedne strane istinsko i ozbiljno poticanje na ekstremizam te s druge strane pravo pojedinaca (uključujući novinare i političare) da slobodno izražavaju svoje stavove te da „uvrijede, šokiraju ili uznemire“. U skladu sa sudskom praksom ESLJP-a, Okvirna odluka EU-a o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kazneno-pravnim sredstvima¹⁹ određuje da države članice proglašavaju kažnjivim namjerno javno poticanje na nasilje ili mržnju kao i javno odobravanje, nijekanje ili grubo trivijaliziranje određenih međunarodnih kaznenih djela koja su počinjena na način koji će vjerojatno potaknuti nasilje ili mržnju.

Ograničenja koja se odnose na slobodu i pluralizam medija: pomanjkanje slobode i pluralizma medijâ može sputavati slobodu primanja i davanja informacija, što sa svoje strane dovodi u pitanje povjerenje javnosti u medije i provođenje same demokracije. Štoviše, pomanjkanje slobode i pluralizma medijâ umanjuje sposobnost medija da djeluju kao tijelo javnog nadzora koje vlastodršce poziva na odgovornost. Osim toga, trebalo bi napomenuti da je sloboda izražavanja usko povezana s financijskom strukturom koja omogućava stvarnu neovisnost i javnih i privatnih medija.

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:328:0055:0058:EN:PDF>

Poštena i neovisna medijska tržišta neophodna su za ostvarivanje prava na slobodno izražavanje. Ne bi trebalo koristiti regulatorne aktivnosti kako bi se medijski krajolik prilagodio ukusima određenih interesnih skupina ili nositeljima vlasti, isključujući time druge skupine ili stajališta iz javne rasprave.

Nedostatak neovisnosti regulatornih tijela: neovisnost regulatornih tijela o utjecaju vladajućih neophodan je uvjet razvoja slobodnih i neovisnih medija. Postupci predlaganja i imenovanja svih članova regulatornih tijela trebali bi slijediti pravila koja su osmišljena kako bi se zaštitilo njihovu neovisnost i nepristranost. Nacionalna regulatorna tijela trebala bi biti slobodna od izravnog političkog uplitanja te bi trebala imati pozitivnu obvezu da štite ljudska prava, uključujući slobodu izražavanja.

Ograničenje interneta od strane operatora: određeni sadržaj, aplikacije ili usluge nikada bi smjeli biti blokirani, usporeni, diskriminirani te im se ne bi smjela umanjiti važnost, osim u vrlo ograničenim okolnostima (primjerice u primjeni sudske odluke ili zakonodavnog propisa, na primjer u usklađivanju s propisima za suzbijanje zlostavljanja djece²⁰, ključnim pitanjima mrežne sigurnosti, sprečavanju neželjene komunikacije, minimizaciji izvanredne preopterećenosti). Ometanje može također biti posljedica zlouporabne, oportunističke ili diskriminatorne primjene (varijabilne geometrije) različitih zakona, ometanja privatnih platformi ili aplikacija koje se temelje na internetu, itd.

Ometanje bežičnih signala je drugi oblik cenzure koja pojedince lišava njihovog prava na slobodu izražavanja.

Ograničenja prava na pristup informacijama: posebni izvjestitelj UN-a za slobodu izražavanja preporuča da parlamenti donesu zakonodavstvo o pristupu javnim informacijama, u skladu s međunarodno priznatim načelima, naglašavajući da u svim demokratskim društvima transparentnost javnih aktivnosti igra odlučujuću ulogu u povjerenju stanovništva.

²⁰ Vidi Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji

Ograničavanje slobode izražavanja s ciljem zaštite prava intelektualnog vlasništva: blokiranje pristupa internetskim stranicama na temelju zaštite autorskog prava može predstavljati nesrazmjerno ograničenje slobode mišljenja i izražavanja. Svako ograničenje mora biti u skladu s trodijelnim kumulativnim testom koji je naveden u stavku 20. ovih smjernica.

Ograničenja prava na privatnost i zaštitu podataka: nezakoniti nadzor komunikacija, njihovo presretanje, kao i nezakonito prikupljanje osobnih podataka krši pravo na privatnost i slobodu mišljenja bez uplitanja te može rezultirati ograničavanjem slobode izražavanja.

Nedozvoljeno uplitanje u privatnost pojedinca može izravno i neizravno ograničiti slobodan razvoj i razmjenu ideja. Ograničavanje anonimnosti u komunikaciji može, primjerice, odvratiti žrtve svih oblika nasilja od prijave zlostavljanjâ kojima su izloženi, strahujući da će opet biti žrtve. U tom pogledu, članak 17. MPGPP-a izravno upućuje na zaštitu od uplitanja u „dopisivanje” koje bi trebalo tumačiti kao pojam koji obuhvaća sve oblike komunikacije, na internetu i izvan njega.

Nezakonit ili proizvoljan pristup koji vlasti ili privatne tvrtke imaju osobnim podacima može imati negativne posljedice za slobodu izražavanja budući da bi pojedinci mogli izbjegavati korištenje elektroničkim komunikacijskim tehnologijama.

Nepotpuni popis međunarodnih normi, standarda, načela i resursa koji se tiču slobode mišljenja i izražavanja na koje se EU može pozvati ili koje može upotrijebiti u kontaktu s trećim zemljama

1. Opća deklaracija o ljudskim pravima

Članak 19.: „Svatko ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja; to pravo uključuje slobodu zadržavanja mišljenja bez uplitanja i slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja putem bilo kojeg medija i bez obzira na granice.”

²¹ Ove smjernice temelje se na međunarodnim i regionalnim standardima za slobodu izražavanja. Niz zemalja nije potpisao niti ratificirao Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i druge glavne ugovore o ljudskim pravima te standardi koji su razvijeni u okviru tih ugovora za te zemlje nisu formalno obvezujući. Praktična primjena pravnih normi koju provode međunarodna i regionalna tijela za ljudska prava, kao i neobvezujući tekstovi/dokumenti i drugi standardi, daju primjer kako se tumače međunarodna i ustavna jamstva slobode izražavanja. Kao takvi, oni predstavljaju mjerodavno svjedočanstvo opće prihvaćenog razumijevanja opsega i prirode svih međunarodnih jamstava slobode izražavanja. Oni također svim državama daju čvrste smjernice za tumačenje jamstava slobode izražavanja. Osim toga, za Opću deklaraciju o ljudskim pravima općenito se smatra da je stekla pravnu snagu kao međunarodno običajno pravo.

2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

Članak 19.: „Svatko ima pravo zadržati svoja uvjerenja bez miješanja sa strane. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja svake vrste, usmeno, pismeno, tiskom ili umjetničkim oblikom, ili kojim drugim sredstvom prema svom osobnom izboru i bez obzira na granice. Ostvarenje prava predviđenih stavkom 2. ovoga članka nosi sa sobom posebne dužnosti i odgovornosti. Stoga se ono može podvrgnuti određenim ograničenjima, ali samo takvima koja su predviđena zakonom i koja su prijeko potrebna radi: a) poštivanja prava i ugleda drugih; (b) zaštite državne sigurnosti, javnog reda (*ordre public*), zdravlja ili morala.”

Članak 18.: „Svatko ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjere. To pravo uključuje slobodu očuvanja ili prihvaćanja neke vjere ili uvjerenja po svom osobnom izboru, kao i slobodu da se pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeru ili uvjerenje bogoslužjem, obredima, praktičnim vršenjem i poučavanjem. Nitko ne smije biti podvrgnut prinudi kojom bi se ugrozila njegova sloboda da vjeruje ili prihvati vjeru ili uvjerenje po svom osobnom izboru. Sloboda iskazivanja vjere ili uvjerenja može se podvrgnuti samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su prijeko potrebna radi zaštite javne sigurnosti, reda, zdravlja ili morala, ili temeljnih prava i sloboda drugih. Države stranke ovoga Pakta se obvezuju da će poštivati slobodu roditelja i, gdje postoji takav slučaj, zakonskih skrbnika da svojoj djeci osiguraju vjerski i moralni odgoj u skladu sa svojim osobnim uvjerenjima.”

Članak 17.: „Nitko ne može biti predmet samovoljnih ili nezakonitih miješanja u njegov privatni život, u njegovu porodicu, u njegov stan ili njegovo dopisivanje, niti nezakonitih povreda nanesenih njegovoj časti ili njegovu ugledu. Svaka osoba ima pravo na zaštitu zakona protiv ovakvih miješanja ili povreda.”

Članak 20,2.: „Države su obvezne zabraniti zakonom „svaki poziv na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koji predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje”.

3. Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije

Članak 4.: „Države članice osuđuju svaku propagandu i sve organizacije koje se rukovode idejama ili teorijama zasnovanim na superiornosti neke rase ili grupe osoba izvjesne boje ili izvjesnog etničkog porijekla ili koje žele da opravdaju ili podrže svaki oblik rasne mržnje ili diskriminacije; one se obavezuju da usvoje bez odgode pozitivne mjere koje imaju svrhu da ukinu svako podsticanje na takvu diskriminaciju, ili na svako djelo diskriminacije i, u tu svrhu, vodeći računa o principima navedenim u Univerzalnoj deklaraciji o pravima čovjeka i o pravima koja su izričito navedena u članu 5. ove konvencije, one se naročito obavezuju: (a) da utvrde kao krivično djelo svako širenje ideja zasnovanih na superiornosti ili rasnoj mržnji, svako podsticanje na rasnu diskriminaciju, kao i sva djela nasilja, ili izazivanja na takva nasilja, uperenih protiv svake rase ili svake grupe osoba druge boje ili drugog etničkog porijekla, kao i pružanje pomoći rasističkim aktivnostima, podrazumijevajući tu i njihovo financiranje; (b) da izjave da su nezakonite i da zabrane organizacije kao i aktivnosti organizirane propagande i svaki drugi tip propagandne aktivnosti koji podstiču na rasnu diskriminaciju i koji je pomažu kao i da izjave da je učešće u ovim organizacijama ili u njenim aktivnostima zakonom kažnjivo djelo; (c) da ne dopuste javnim vlastima niti javnim nacionalnim ili lokalnim ustanovama, da podstiču na rasnu diskriminaciju ili da je pomažu.”

4. **Konvencija o pravima djeteta**²²

Članak 13.: „Dijete ima pravo na slobodu izražavanja koja obuhvaća i slobodu da traži, prima i daje informacije i ideje svih vrsta, bez obzira na granice, bilo usmeno ili pismeno ili preko tiska, putem umjetnosti ili nekoga drugog medija po izboru djeteta. Ostvarivanje ovog prava može podlijegati izvjesnim ograničenjima, ali samo onima koja su određena zakonom i koja su nužna: (a) radi poštovanja prava ili ugleda drugih, ili (b) radi zaštite nacionalne sigurnosti ili javnog reda (*ordre public*), ili javnog zdravlja ili morala.

5. **Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida**

6. **Deklaracija UN-a o obrazovanju i osposobljavanju za ljudska prava**

7. **Deklaracija UN-a iz 1992. o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama**

8. **Deklaracija UN-a o pravima urođenika (članak 16.)**

9. **Poseban izvjestitelj UN-a za promicanje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja**

Ured posebnog izvjestitelja UN-a za slobodu mišljenja i izražavanja osnovan je rezolucijom Komisije UN-a za ljudska prava godine 1993²³.

10. **Aksijski plan iz Rabata o zabrani pozivanja na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koje predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje – 2012.**

²² Važni su također članci 15. (o pravu na slobodu udruživanja i okupljanja), 16. (poboljšana zaštita prava na zadržavanje uvjerenja) i 17. (o dostupnosti informacija i materijala iz medija za djecu).

²³ <http://www.ohchr.org/EN/ISSUES/FREEDOMOPINION/Pages/OpinionIndex.aspx>

11. UNESCO: Odabrane deklaracije, odluke i strateški dokumenti

- [Ustav UNESCO-a](#) (članak I.2.a – 1945.)
- [Deklaracija iz Windhoeka o promicanju neovisnih i pluralističkih medija u Africi](#) (Namibia 1991.)
- [Rezolucija UNESCO-a br. 29 o osudi nasilja nad novinarima](#) (1997.)
- [Beogradska deklaracija o podršci medijima u nasilnim sukobima i u zemljama u tranziciji](#)
- [Deklaracija iz Maputa o jačanju slobode izražavanja, pristupa informacijama i osnaživanju položaja ljudi](#) (2008)
- [Deklaracija iz Brisbanea o slobodi informacija: pravo na znanje](#) (2010.)
- [Washingtonska deklaracija o medijima u 21. stoljeću: nove granice, nove prepreke](#) (2011.)
- [Deklaracija iz Kartage o slobodi tiska i sigurnosti novinara](#) (2012.)
- [Radni plan UNESCO-a za sigurnost novinara i problem nekažnjavanja](#) (2013.)
- [Akcijski plan UN-a za sigurnost novinara i problem nekažnjavanja](#) (2012.)
- [Provedbena strategija 2013. – 2014. – Akcijski plan UN-a za sigurnost novinara i problem nekažnjavanja.](#)
- [Deklaracija iz San Josea o sigurnosti govora: osiguravanje slobode izražavanja u svim medijima](#) (2013.)
- [Završna izjava prve revizijske konferencije WSIS + 10](#) (2013.)

Alati

- [Pokazatelji razvoja medija \(MDI-ji\)](#) (2006.)
- [Pokazatelji sigurnosti novinara:](#) (2013.)
- [Rodno osjetljivi pokazatelji za medije \(GSIM\)](#) (2012.)
- [Alati za slobodu izražavanja](#) (2013.)

Sloboda izražavanja i srodna prava u regionalnim instrumentima

12. Vijeće Europe²⁴:

- Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda

(članak 8. — Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života) „Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

²⁴ Instrumenti Vijeća Europe, konvencije, preporuke, deklaracije uključujući dokumente Parlamentarne skupštine Vijeća Europe koji su izrazito važni mogu se naći: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1835645>

(članak 9 – Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi) „Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijed ili uvjerenje i slobodu da se pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima.” „Sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja podvrgnut će se samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

(članak 10. Sloboda izražavanja) „Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda i zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.”

(Članak 17. – Zabrana zloupotrebe pravâ) „Ništa se u ovoj Konvenciji ne može tumačiti kao da uključuje za bilo koju državu, skupinu ili pojedinca neko pravo da se upusti u neku djelatnost ili da izvrši neki čin koji bi smjerali na uništenje prava ili sloboda priznatih u ovoj Konvenciji ili na njihovo ograničenje u većoj mjeri nego što se u njoj predviđa.”

- **Konvencija o zaštiti osoba glede automatske obrade osobnih podataka (Konvencija 108.)**

Članak 1.: Predmet i svrha. Svrha je ove Konvencije svakoj fizičkoj osobi, bez obzira na njezino državljanstvo i boravište, na području svake stranke, osigurati poštovanje njezinih prava i temeljnih sloboda, a osobito njezino pravo na privatnost glede automatizirane obrade osobnih podataka koji se na nju odnose („zaštita podataka”).

- **Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i izvješće s obrazloženjem (članak 9.)**
- **Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima (članak 11. o medijima)**
- Vijeće Europe trenutno radi na **standardima koji se odnose na zaštitu novinara**, pri čemu se u obzir uzimaju i pozitivne obveze država članica. To je prioritet za vrijeme aktualnog austrijskog predsjedništva Odbora ministara Vijeća Europe, također uzimajući u obzir nedavnu Rezoluciju br. 3 pod nazivom „Sigurnost novinara” koja je donesena na konferenciji ministara odgovornih za medije i informacijsko društvo zemalja članica Vijeća Europe održanoj u Beogradu 7. i 8. studenoga 2013²⁵.

- UNESCO (visoki dužnosnici) je zatražio od Vijeća Europe da razmotri temu sigurnosti novinara kao pokazatelja nestabilnosti države. Budući da je nasilje nad novinarima izraženo u okolnostima odsutnosti slobode izražavanja, sigurnost novinara doista može biti pokazatelj visoke vrijednosti za poštovanje slobode izražavanja i slobode medija u pojedinoj zajednici²⁶.
- Rad Vijeća Europe na slobodi interneta, potpuno usklađen s Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima te s Europskom konvencijom o ljudskim pravima pomoću njegove strategije upravljanja internetom za razdoblje 2012. – 2015., promičući obvezu 47 članica da ne nanose štetu internetu te različite standarde filtriranja i blokiranja, mrežnu neutralnost i aspekte ljudskih prava u djelovanju različitih internetskih aktera.
- Sudska praksa Europskog suda za ljudska prava utvrdila je određene parametre za opisivanje „govora mržnje” primjenom članka 17. (zabrana zlouporabe pravâ) Konvencije gdje predmetni komentari prerastaju u govor mržnje i negiraju temeljne vrijednosti Konvencije, ili (b) primjenom ograničenja određenih drugim stavkom članka 10. i članka 11. Konvencije (ovaj se pristup usvaja kada se dotičnim govorom, premda je on govor mržnje, ne može uništiti temeljne vrijednosti Konvencije)²⁷.

²⁶ Za to postoje specifični standardi Vijeća Europe:

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=419411>

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1207243&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFB55&BackColorLogged=FFAC75>

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec\(1997\)020&expmem_EN.asp](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec(1997)020&expmem_EN.asp)

²⁷ Handyside protiv Ujedinjene Kraljevine, 7. prosinca 1976., Erbakan protiv Turske, presuda od 6. srpnja 2006., Vona protiv Mađarske 9. srpnja 2013., Aksu protiv Turske 15. ožujka 2012. (Veliko vijeće), Féret protiv Belgije 16. srpnja 2009., Leroy protiv Francuske 2. listopada 2008., Jersild protiv Danske 23. rujna 1994., Hizb Ut-Tahrir i drugi protiv Njemačke 19. lipnja 2012. (odluka o dopuštenosti), Garaudy protiv Francuske, presuda od 24. lipnja 2003.

- **Preporuka CM/Rec (2011)7²⁸** Odbora ministara državama članicama sadržava novi široki koncept medijâ koji obuhvaća sve aktere uključene u proizvodnju i širenje sadržaja, potencijalno velikom broju ljudi, uključujući informacije, analize, komentare i mišljenja. Odbor Ministara također uvažava da se neke povlastice koje se obično priznaju novinarima mogu, u određene svrhe, dati i akterima koji možda nisu medijski djelatnici u punom smislu (primjerice pojedinačni blogeri) uzimajući u obzir razmjer u kojem se te aktere može smatrati dijelom medijskog ekosustava i u kojem doprinose funkcijama i ulozi medija u demokratskom društvu. Može se također uputiti na Rezoluciju br. 1 pod nazivom „**Internetska sloboda**”, donesenu na ministarskoj konferenciji Vijeća Europe koja je održana u Beogradu (Srbija) 7. i 8. studenoga 2013.

13. Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS)

Pravna stečevina OESS-a uključuje nekoliko odredbi o slobodi izražavanja, među njima:

- **Dokument sastanka u Kopenhagenu Konferencije o ljudskoj dimenziji KESS-a (1990.):**

9. Članice sudionice ponovno potvrđuju da svatko ima pravo na slobodu izražavanja uključujući pravo na komunikaciju. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ostvarivanje tog prava može biti podložno samo onim ograničenjima koja su propisana pravom i koja su u skladu s međunarodnim standardima. Posebice, pristup sredstvima reprodukcije dokumenata i koje vrste te korištenje tim sredstvima ne smije biti ograničeno, pri čemu, međutim, treba poštovati prava koja se odnose na intelektualno vlasništvo.

²⁸

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1835645>

- **Dokument iz Budimpešte: Put prema istinskom partnerstvu u novoj eri (Sastanak na vrhu čelnika država, 1994.):**

36. Države sudionice ponovno potvrđuju da je sloboda izražavanja temeljno ljudsko pravo i osnovna sastavnica demokratskog društva. U tom smislu, neovisni i pluralistički mediji neophodni su za slobodno i otvoreno društvo i odgovorne sustave vlasti. One postavljaju očuvanje tog prava za svoje temeljno načelo.

- **Odluka Stalnog vijeća OEES-a br. 633 koja je priložena Odluci 12/04 s dvanaestog sastanka Ministarskog vijeća (Sofija, 2004.):**

Ponovno potvrđujući važnost potpunog poštovanja prava na slobode mišljenja i izražavanja, koje uključuju slobodu traženja, primanja i davanja informacija, koje su presudne za demokraciju i koje internet u stvarnosti jača.

- **Smjernice OEES-a za korištenje manjinskih jezika u radiodifuzijskim medijima (2003.)**
- Ured **predstavnik OEES-a za slobodu medija** i dalje je jedina svjetska međuvladina institucija čija je zadaća zaštita i promicanje slobode medija u 57 država sudionica OEES-a. Osnovan je 1997. godine. U ožujku 2010. Dunja Mijatović iz Bosne i Hercegovine imenovana je predstavnicom²⁹.

14. **Afrička unija:**

- [Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima narodâ](#)

Članak 9.: *Svaki pojedinac ima pravo primiti informacije. Svaki pojedinac ima pravo izraziti i pronositi svoja mišljenja u skladu sa zakonom.*

Posebna izvjestiteljica za slobodu izražavanja i pristup informacijama u Africi je gđa Faith Pansy Tlakula.

²⁹ <http://www.osce.org/fom/31230>

15. Organizacija američkih država (OAS)

- [Američka konvencija o ljudskim pravima](#)

Članak 13.: „Svatko ima pravo na slobodu misli i izražavanja. To pravo uključuje slobodu traženja, primanja i davanja informacija i ideja svih vrsta, bez obzira na granice, u usmenom, pismenom, tiskanom ili umjetničkom obliku, ili bilo kojim drugim sredstvom po slobodnom izboru. Ostvarivanje prava iz prethodnog stavka nije podložno prethodnoj cenzuri, ali podliježe naknadnom uvođenju obveze, koja se izričito navodi zakonom u mjeri u kojoj je potrebno da se osigura: a. poštovanje pravâ ili ugleda drugih; ili b. zaštita nacionalne sigurnosti, javnog reda ili javnog zdravlja ili morala. Pravo izražavanja ne smije se ograničiti neizravnim metodama ili sredstvima kao što je zlouporaba kontrole koju provode vlasti ili privatne instance nad tiskom, radijskim frekvencijama emitiranja ili opremom koja se koristi za širenje informacija ili bilo kojim drugim sredstvima kojima se nastoji spriječiti komunikaciju i protok ideja i mišljenja. Neovisno o odredbama gornjeg stavka 2., javna zabava može u skladu sa zakonom podlijegati prethodnoj cenzuri isključivo za potrebe reguliranja njezine dostupnosti kako bi se zaštitio moral djece i adolescenata. Svaki oblik promidžbe rata i svako pozivanje na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koje predstavlja poticanje na protuzakonito nasilje ili na bilo koji drugi sličan čin usmjeren protiv bilo koje osobe ili skupine osoba po bilo kojoj osnovi uključujući rasu, boju kože, vjeroispovijest, jezik ili nacionalno podrijetlo smatra se kaznenim djelom.

[Ured Posebnog izvjestitelja OAS-a za slobodu izražavanja](#) utemeljila je [Međuamerička komisija za ljudska prava](#) u listopadu 1997. Posebna izvjestiteljica OAS-a je Catalina Botero.

16. Udruženje država jugoistočne Azije (ASEAN)

- Deklaracija o ljudskim pravima³⁰:

Članak 23.: „Svaka osoba ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, uključujući slobodu mišljenja bez tuđeg uplitanja te slobodu traženja, primanja i davanja informacija, bilo usmeno, pismeno ili pomoću nekog drugog sredstva kojega ta osoba odabere.”

Europska unija:

- **Ugovor o funkcioniranju Europske unije**

Članak 16.

1. Svatko ima pravo na zaštitu svojih osobnih podataka.
2. Europski parlament i Vijeće, odlučujući u skladu s redovnim zakonodavnim

postupkom, utvrđuju pravila o zaštiti pojedinaca s obzirom na

obradu osobnih podataka u institucijama, tijelima, uredima i agencijama Unije te u državama članicama kad obavljaju svoje aktivnosti u području primjene prava Unije i pravila o slobodnom kretanju takvih podataka. Poštovanje tih pravila podliježe nadzoru neovisnih tijela.

Pravila usvojena na temelju ovog članka ne dovode u pitanje posebna pravila utvrđena u članku 39.

- **Povelja Europske unije o temeljnim pravima**

³⁰

<http://www.asean.org/news/asean-statement-communiques/item/asean-human-rights-declaration>

Članak 7.: Poštovanje privatnog i obiteljskog života

„Svatko ima pravo na poštovanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i komuniciranja.”

Članak 8.: Zaštita osobnih podataka

„Svatko ima pravo na zaštitu svojih osobnih podataka. Takvi podaci moraju se obrađivati pošteno u za to utvrđene svrhe, na temelju pristanka osobe o kojoj je riječ ili na nekoj drugoj legitimnoj osnovi, utvrđenoj zakonom. Svatko ima pravo na pristup prikupljenim podacima koji se na njega ili nju odnose i pravo na njihovo ispravljanje.” *”Poštovanje tih pravila podliježe nadzoru neovisnih tijela.”*

Članak 10.: Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi

„Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi.” *Ovo pravo uključuje slobodu promjene vjeroispovijedi ili uvjerenja te slobodu, pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja bogoslužjem, poučavanjem, običajima i obredima. Priznaje se pravo na prigovor savjesti, u skladu s nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje tog prava.”*

Članak 11.: Sloboda izražavanja i informiranja

„Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja te primanja i davanja informacija i ideja bez uplitanja tijela vlasti i bez obzira na granice. Poštuju se sloboda i pluralizam medija.”

Članak 22.

Kulturna, vjerska i jezična raznolikost — „Unija poštuje kulturnu, vjersku i jezičnu raznolikost.”

Instrumenti EU-a koji se odnose na govor mržnje:

- **Okvirna odluka 2008/913/PUP o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kazнено-pravnim sredstvima.**

Članak 1.: Kaznena djela koja se odnose na rasizam i ksenofobiju Svaka država članica poduzima mjere potrebne kako bi se osiguralo kažnjavanje sljedećih hotimičnih radnji:

- a) javno poticanje na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv skupine osoba ili nekog člana takve skupine određene s obzirom na rasu, boju, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalno ili etničko podrijetlo;
- b) počinjenje djela iz točke (a) javnim širenjem ili distribucijom letaka, slika ili ostalih materijala u javnosti;
- c) javno odobravanje, nijekanje ili grubo trivijaliziranje zločinâ genocida, zločinâ protiv čovječnosti i ratnih zločinâ iz članaka 6., 8. i 1945. Statuta Međunarodnog kaznenog suda, usmjereno protiv skupine osoba ili nekog člana takve skupine određene s obzirom na rasu, boju, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalno ili etničko podrijetlo u slučaju kad je takva radnja izvršena na način koji će vjerojatno potaknuti na nasilje ili mržnju protiv takve skupine ili nekog člana takve skupine;
- d) javno odobravanje, nijekanje ili grubo trivijaliziranje zločinâ iz članka 6. Povelje Međunarodnog vojnog suda pridružene Londonskom sporazumu od 8. kolovoza 1945., usmjereno protiv skupine osoba ili nekog člana takve skupine određene s obzirom na rasu, boju, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalno ili etničko podrijetlo, u slučaju kad je takva radnja izvršena na način koji će vjerojatno potaknuti na nasilje ili mržnju protiv takve skupine ili nekog člana takve skupine.

Članak 7.: „Ova Okvirna odluka ne preinačuje obvezu poštovanja temeljnih prava i temeljnih pravnih načela, uključujući slobodu izražavanja i udruživanja iz članka 6. Ugovora o Europskoj uniji.”

- **Izvešće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o provedbi Okvirne odluke Vijeća 2008/913/PUP o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kazneno-pravnim sredstvima – COM (2014) 27 završna verzija**

Instrumenti EU-a za zaštitu podataka³¹:

- Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka.

³¹ Komisija je 25. siječnja 2012. predložila sveobuhvatnu reformu pravila EU-a za zaštitu podataka s ciljem jačanja pojedinačnih prava (posebice pravâ na internetsku privatnost), odgovaranje na izazove globalizacije i novih tehnologija te jačanja europskog digitalnog gospodarstva. Prijedloge sačinjavaju: (1) COM(2012) 11 konačna verzija - Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti pojedinaca s obzirom na obradu osobnih podataka te o slobodnom optjecaju takvih podataka (Opća uredba o zaštiti podataka), COM (2012) 11 konačna verzija te (2) COM(2012) 10 konačna verzija - Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti pojedinaca s obzirom na obradu osobnih podataka od strane nadležnih tijela s ciljem sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija te o slobodnom optjecaju takvih podataka, COM (2012) 10 konačna verzija. Vijeće i Europski parlament trenutno raspravljaju o tim dvama prijedlozima (redovni zakonodavni postupak).

- Okvirna odluka Vijeća 2008/977/PUP o zaštiti osobnih podataka obrađenih u okviru policijske i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima.
 - Direktiva 2002/58/EZ o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ).
 - Uredba (EZ) 45/2001 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka u institucijama i tijelima Zajednice i o slobodnom kretanju takvih podataka.
-